

EUROOPA PÕHISEADUSE LEPING

**EUROOPA LIITU
ÜHEKS RIIGIKS MUUTVA
PÕHISEADUSE
ANALÜÜS**

Anthony Coughlan

Tallinn, 2005

Originaali tiitel:
THE TREATY ESTABLISHING A CONSTITUTION
FOR EUROPE

- An analysis of the Constitution that makes the EU into a State.

This analysis has been compiled by the National Platform EU Research and Information Centre, 24 Crawford Avenue, Dublin 9, Ireland. It draws from many sources and has been checked for legal accuracy by authorities on European law; its political judgements are those of its compilers. The National Platform is affiliated to The European Alliance of EU-critical Movements (TEAM), which links together some 60 organisations in 20 different European countries that are concerned on democratic and internationalist grounds at EU developments, excluding racist or fascist bodies (See <http://www.teameurope.info>). The National Platform's secretary is Anthony Coughlan, who is an economist and Senior Lecturer Emeritus in Social Policy at Trinity College Dublin, and who may be contacted at 00-353-1-8305792

29 October 2004

http://www.planet-thenet.fsnet.co.uk/constitutions/analysis_of_the_EU_constitution.htm

Käesolev analüüs on koostatud Euroopa Liidu uurimis- ja teabekeskuse (24 Crawford Avenue, Dublin 9, Iirimaa) riikliku programmi raames.

Kõigile kodanikele!

Tõlkinud: Luisa Tõlkebüroo OÜ
Toimetanud: Helle Vilu
Kaane kujundanud: Jana Reikop
Trükikoda: OÜ Meediatänav

Välja antud: MTÜ Hooliv Jätkusuutlik Tallinn organiseerimisel
Avaldatud autori loal.

Levitamine ja paljundamine – soovitatav ja piiranguteta.

SISUKORD

	Lk.
Sissejuhatus	4
1. Euroopa Liidu põhiseadus on ülimuslik riikide põhiseaduste üle	5
2. Mitte enam „suveräänsed ühisõigused, vaid usalduse jagamine uue suveräänsuse kandjaga	6
3. Lepinguga võrreldes on põhiseaduses identselt sõnastatud sätetel erinev õiguslik mõju	7
4. Kas Euroopa Liidu põhiseaduses on ka midagi head?	8
5. Põhiseaduse taust	8
6. Euroopa Liidu demokraatia põhiprobleem	10
7. Kust põhiseadus pärit on: Laekeni deklaratsioon ja tulevikukonvent, mis ei täitnud oma ülesannet	10
8. Euroopa Liidu põhiseaduse struktuur	11
9. Uue Euroopa Liidu põhiseaduse 11 põhitunnust	12
9.1. põhiseadusliku aluse andmine Euroopa Liidu riigile	12
9.2. Euroopa Liidu volitused ja pädevus Euroopa kohus määrab kindlaks Euroopa Liidu ja liikmesriikide volituste piirid	13
9.3. Peamiselt elanikkonna suurusel põhinevad Euroopa Liidu õigusaktid, mis annavad eelise suurriikidele	13
9.4. Liikmesriikidel ei ole ühe kolmandiku aja jooksul Euroopa Liidus volinikku	14
9.5. Uus poliitiline president, Euroopa Liidu välisminister ja diplomaatiline korpus ning Euroopa Liidu riigiprokuratuur	14
9.6. Euroopa Liidu põhiseaduse muutmise lisalepingute või rahvahääletusteta	14
9.7. Lojalne toetus Euroopa Liidu välis- ja julgeolekupoliitikale. Euroopa Liidu kaitsetegevus. Valikuvõimalustest kohustuseni	15
9.8. Euroopa Liidu põhiõiguste hartaga antakse Euroopa Kohtule võim määrata kindlaks meie õigused	16
9.9. EURO saab põhiseaduslikult Euroopa Liidu valuutaks	17
9.10. Euroopa Liidu laiendatud lisavolitused	17
9.11. Ideoloogiline põhiseadus	17
10. Alternatiiv Euroopa Liidu põhiseadusele.	18

EUROOPA PÕHISEADUSE LEPING

- EUROOPA LIITU ÜHEKS RIIGIKS MUUTVA PÕHISEADUSE ANALÜÜS

Sissejuhatus

Käesolev analüüs on koostatud Euroopa Liidu uurimis- ja teabekeskuse (24 Crawford Avenue, Dublin 9, Iirimaa) riikliku programmi raames.

Analüüs põhineb mitmetel allikatel ja selle juriidilist korrektsust on kontrollinud Euroopa õigusega seotud asutused; selles sisalduvad poliitilised hinnangud pärinevad selle koostajatelt. Kõnealune riiklik programm on liidetud eurokriitilise organisatsiooniga TEAM, mis hõlmab 60 organisatsiooni ja 20 Euroopa riiki, kes tunnevad huvi Euroopa Liidu arengu demokraatlike ja rahvusvahelise koostöö aluste vastu, välja arvatud rassistlikud ja fašistlikud organisatsioonid (vt <http://www.teameurope.info>).

Kõnealuse riikliku programmi sekretär on Anthony Coughlan, kes on majandusteadlane ja Dublinis Trinity College'i vanemlektor *emeritus* sotsiaalpoliitika alal ning kellelega võib ühendust võtta telefonil 00 353 1830 5792.

29. oktoober 2004

* * *

“Põhiseadus on Euroopa Liitriigi alustala”

- Guy Verhofstadt, Belgia peaminister, “Financial Times”, 21.06.2004.

“Esimest korda on Euroopal ühine põhiseadus. Sellest paktist enam tagasiteed ei ole. Euroopast saab pöördumatu projekt, mis on pärast kõnealuse lepingu ratifitseerimist tühistamatu. See on Euroopa jaoks uus ajastu, uus geograafia, uus ajalugu”

- Prantsusmaa peaminister Jean-Pierre Raffarin, “Le Metro”, 07.10.2004.

“Teame, et üheksa inimest kümnest ei loe põhiseadust ja hääletavad selle põhjal, mida poliitikud ja ajakirjanikud räägivad. Enamgi veel – kui vastus on eitav, tuleb tõenäoliselt uus hääletus, kuna vastus peab täiesti kindlasti olema jaatav”

- Jean-Luc Dehaene, Belgia endine peaminister ja Euroopa Liidu tuleviku konvendi asepresident, “Irish Times”, 02.06.2004

1. EUROOPA LIIDU RIIGI PÕHISEADUS ON ÜLIMUSLIK RIIKIDE PÕHISEADUSTE ÜLE

Euroopa põhiseaduse leping, kui nimetada seda täieliku ametliku nimega, ei ole lihtsalt järjekordne Euroopa Liidu leping. Kõnealuse lepinguga (IV osa artikkel 437) tühistatakse kõik olemasolevad Euroopa Ühenduse ja Euroopa Liidu lepingud alates Rooma lepingust kuni Nice'i lepinguni ning rajatakse pigem uus Euroopa Liit, mis põhineb enda põhiseadusel. Juriidiliselt, põhiseaduslikult ja poliitiliselt oleks kõnealune uus Euroopa Liit praegusest üsna erinev.

Uuest Euroopa Liidust, mis põhineb omaenda riigi põhiseadusel, saab uus Euroopa riik maailma riikide hulgas. Sellest saab noor ja uus, võib-olla küll nõrk, riik, kuid siiski riik, millel on põhimõtteliselt kõik riigi põhiomadused. Selle riigi olemasolevad liikmesriigid saavad piirkondade või provintside põhiseadusliku staatuse.

Samal ajal saab Euroopa Liidu põhiseadusest Euroopa õigusliku võimu põhialus, mis õigusvõime põhiallikana asendab liikmesriikide põhiseadused. Euroopa Liidu põhiseadus saab osaks meie põhiseadusest ja seda ei tohi muuta ilma teiste riikide nõusolekuta. Seepärast on ligi 60 aastat kestnud Euroopa lõimumise projektis see kõige otsustavam samm, mille eesmärk on muuta EMÜ/EÜ/EL täiesti iseseisvaks riigiks, maailma supervõimuks.

Kõnealuse dokumendi nimetamine põhiseaduslikuks lepinguks vähendaks selle tähtsust. Sõnapaar *põhiseaduslik leping* viitab selle võrreldavusele varasemate Euroopa Liidu lepingutega, nagu Nice'i, Amsterdami või Maastrichti lepingu või ühtse Euroopa aktiga, samas kui kõige tähtsam on asjaolu, et see on nii põhiseadus kui ka leping. Rahvusvahelises õiguses on leping lepe või kokkulepe iseseisvate riikide – kõrgete lepinguosaliste kui võrdsete sõltumatute partnerite vahel. Põhiseadus on aga riigi alusseadus, millega määratletakse riigi valitsusasutused, riigi õigusaktide loomise, poliitika ja tegevuse kindlaks määramise ning teiste riikidega suhtlemise kord. Kõnealune leping on leping üksnes põhiseaduse jõustumiseni. Siis saab sellest põhiseadus, mis on meie jaoks siduv ja mida me peame järgima.

Euroopa põhiseaduse lepingu I osa artiklis 1 sätestatakse:

“Käesoleva põhiseadusega rajatakse Euroopa Liit.” Kuna Euroopa Liit on olemas 1992. aasta Maastrichti lepinguga rajatud liikmesriikide valitsuste vahelise koostöö vormis, kavandatakse kõnealuse leping-põhiseadusega Euroopa Liitu, mis oleks põhiseaduslikult, juriidiliselt ja poliitiliselt oluliselt erinev sellest Euroopa Liidust, mille liikmed me praegu oleme.

I osa artikliga 7 saab uus Euroopa Liit, mis on rajatud enda põhiseadusele esimest korda iseseisva õigusvõime ja autonoomse juriidilise isiku staatuse. Siiani ei ole Euroopa Liidul olnud liikmesriikidest eraldi juriidilist staatust. Praegu on ülemad liikmesriigid, mitte Euroopa Liit. Seda näitab asjaolu, et kui liikmesriigid sooviksid, võiksid nad igal ajal kokku leppida nii Euroopa Liidu kui ka Euroopa Ühenduse likvideerimise ja suhelda üksteisega nii, nagu seda teevad teised maailma riigid ja nagu seda tegid nad ise enne 1957. aasta Rooma lepingu sõlmimist, mis asutas Euroopa Majandusühenduse (EMÜ).

Põhiseadus muudab kõnealuse asjaolu. Põhiseadus muudab uue Euroopa Liidu juriidiliselt ja põhiseaduslikult tema üksikutest liikmesriikidest eraldiseisvaks, nii nagu Saksamaa on eraldi Baierist või Brandenburgist, USA Virginiast või Californiast ning Kanada Ontariost. See on kõige olulisem põhiseaduslik samm neile, kes soovivad muuta Euroopa Liidu esimest korda riigiks, iseseisvaks rahvusvaheliseks jõuks.

I osa artikliga 6 nähakse ette, et “põhiseadus ja õigusaktid, mille võtab vastu liidu institutsioon temale antud pädevust rakendades, on ülimuslikud liikmesriigi õiguse üle”. Seega on uue Euroopa Liidu põhiseadus ülimuslik liikmesriikide põhiseaduste üle potentsiaalselt kõikides riigi poliitika valdkondades: Euroopa Liidu põhiseadusega ei kavatseta jätta ühtegi valitsemisala jäädavalt Euroopa Liidu kontrolli alt välja.

Euroopa Liidu põhiseadusega seotud põhiküsimus on järgmine:

milline põhiseadus on ülimuslik, kas Euroopa või riigi põhiseadus?

See on ju poliitika põhiküsimus. Kelle käes on võim ja õiguspärased valitsusohjad?

Euroopa põhiseaduse leping on selge. Euroopa Liidu riik ja selle põhiseadus on esikohal.

Kui põhiseadus ratifitseeritakse, saavad Euroopa Liidu liikmesriikidest põhiseaduslikult ja õiguslikult Euroopa Liitriigi provintsid ning nad hülgevad enda riigi demokraatia, sõltumatuse ja poliitilise iseseisvuse, nõustudes ametlikult alluma ülemale üksusele nii nagu igas liitriigis. Põhiseaduse meistrid mandril, näiteks eespool tsiteeritud Belgia ja Prantsusmaa peaministrid, on selles osas üsna ausad. Varasemas artikli 1 versioonis sätestati selgesõnaliselt, et liit rakendaks enda pädevust "föderaalset". Sõna *föderaalne* jäeti välja, kuna tõdeti, et see võiks mõnes riigis takistada põhiseaduse ratifitseerimist. Kõnealuse artikliga nähakse nüüd ette, et liit rakendab enda pädevust "ühenduse tava kohaselt". See tähendab riiklikku keskplaneerimist, isegi kui sõnu *föderaalne* ja *riik* ei kasutata.

Liitriigis luuakse õigusakte kahel tasandil. Föderaalne tasand on ülimuslik provintside või piirkondade tasandi üle. Pärast kõikide olemasolevate Euroopa Ühenduse ja Euroopa Liidu lepingute tühistamist kohaldatakse Euroopa põhiseaduse lepinguga uuesti olemasolevad Euroopa Liidu õigusaktid, mida on kokku ligikaudu 100 000 lehekülge, just nagu need oleksid loodud uue lepinguga kehtestatud põhiseaduse ülimuslikkuse alusel. Samal ajal kantakse Euroopa põhiseaduse lepinguga ligikaudu 40 valitsuse tegevuspoliitika või riikide otsustusvõime valdkonda liikmesriikidelt üle liidule ja tsentraliseeritakse Brüsseli institutsioonides.

2. MITTE ENAM "SUVERÄÄNSED ÜHISÕIGUSED", VAID USALDUSE JAGAMINE UUE SUVERÄÄNSUSE KANDJAGA

On märkimisväärne ajalooline hetk, kui suur osa Euroopa mandrist püütakse muuta riigiks ja maailma suurvõimuks, mille 25 iseseisvat rahvusriiki muutuvad põhiseaduslikult Euroopa föderatsiooni provintsideks. Nende riikide suveräänsed rahvad ja parlamendid peavad pärast seda järgima õigusakte, mille loovad Brüsselis 25 ministrite nõukogu poliitikut, keda toetab Euroopa Liidu riigiülene bürokraatiasüsteem. See ei ole enam riikide suveräänsete ühisõiguste küsimus mõnel piiratud valitsemisalal, et saavutada paremini teatavad kokkulepitud eesmärgid. "Suveräänsed ühisõigused" on nagunii olnud alati eksitav termin, millega püüti üldsuse eest varjata tegelikust. Suveräänsuse õiguslikul määratlusel ei ole mitte mingit seost rahvusvahelise võimu ega majandusliku jõuga. See viitab riigi ainuõigusele luua enda õigusakte ja järelikult rahva enese valitsemise õigusele. Seepärast ei saa olemas olla suveräänseid ühisõigusi, nii nagu ei ole võimalik olla poolrase!

Kui inimesed uskusid teatavatesse Euroopa Liidu liikmelisusega kaasnevatesse ühisõigustesse, osutavad nüüd põhiseaduse sätted selle ebarealsusele. Põhiseaduse kohaselt kuulub Euroopa Liidu suveräänne võim Euroopa institutsioonidele, Euroopa Liidu Nõukogule, Euroopa Kohtule, Euroopa Liidu Komisjonile ja Euroopa Parlamendile, mis on õiguslikult ülimuslikud liikmesriikide õigusaktide ja suveräänsuse üle. Euroopa Liit ja selle institutsioonid muutuksid meie uueks suveräänsuse kandjaks. Esimest korda saaksid meist kõnealuse uue juriidilise isiku otsesed õiguslikult seotud kodanikud.

Inimene saab olla vaid riigi kodanik. Põhiseaduse kohaselt ei saa meist õiguslikult uue Euroopa Liidu kodanikud mitte ainult aunimetuse poolest, ja lisaks liikmesriigi kodakondsusele, nagu nähakse ette Maastrichti lepinguga, vaid õiguste ja kohustustega otse Euroopa institutsioonide ees (mitte liikmesriikide institutsioonide kaudu). I osa artiklis 10 sätestatakse: "Liidu kodanikel on põhiseadusega ette nähtud õigused ja kohustused."

Euroopa Liidu põhiseaduse vastuvõtmise ainukordse otsusega antaks Euroopa Liidule otseselt võim ja suveräänsus õigusliku ja põhiseadusliku raamistiku üle, mis kaitseb meie endi, aga ka meie laste ja tulevaste põlvkondade kodanikuvabadusi ja demokraatlikke õigusi. See muudaks riigi rahvusvahelist staatust nii, et iseseisvast demokraatlikust riigist saaks suuremale Euroopa võimule alluv riik. Euroopa põhiseaduse lepingu pooldajad paluvad mõjusalt meil loobuda demokraatlikust põhiõigusest luua õigusakte, mida oleme nõus järgima, ja valida endale valitsus.

3. LEPINGUGA VÕRRELDES ON PÕHISEADUSES IDENTSELT SÕNASTATUD SÄTETEL ERINEV ÕIGUSLIK MÕJU

Neljaosalise põhiseaduse I ja II osa moodustavad põhiseaduse tuuma. III osaga võetakse põhiseadusesse üle enamik olemasolevaid Euroopa Liidu poliitikaalasid ja lisatakse mõned uued. See on kahtlemata põhjus, miks mõned poliitikud on viidanud põhiseadusele kui puhastusele. Sellega vähendatakse põhiseaduse sisu olulisust.

Eriti oluline asjaolu on see, et Euroopa Kohus, mis tõlgendab Euroopa Liidu lepinguid ja ka põhiseadust selle ratifitseerimise korral, teeb seda kõnealuste lepingute objektide ja eesmärkide suhtes, millele viidatakse lepingute preambulites või muudes lepingute koostajate kavatsusi käsitlevates tekstides. See on kontinentaalne õigustava, mis vastandub rõhuasetusele olevikuvormis esitatud lepingusätete tähendusel inglise keelt kõnelevates riikides. Euroopa Kohus on sätestanud 1992. aasta EMP lepingu kaasuse puhul, et kahes eri lepingus sisalduvaid identsest sõnastatud sätteid saab tõlgendada nii, et neil on väga erinev mõju.

Euroopa Liidu õigusliku aluse muutmine, asendades mitmed lepingud kompaktse põhiseadusega, muudaks põhjapanevalt Euroopa Kohtu hoiakut kohaldatavate juriidiliste tekstide objektide ja eesmärkide suhtes. Praktikas eeldatakse, et liikmesriikidel lubatakse rakendada volitusi üksnes neile põhiseadusega jäetud kõrvalistes valdkondades, ja isegi nendes valdkondades oleksid nad põhiseaduse alusel kohustatud järgima kooskõla kõrgema staatusega Euroopa Liidu strateegiate või välispoliitika nõuetega vastavalt nende üldisele kohustusele "hõlbustada liidu ülesannete täitmist ja hoiduda meetmetest, mis võiksid ohustada liidu eesmärkide saavutamist" (I osa artikkel 5).

Euroopa Liidu lepingulise aluse muutmine põhiseaduslikuks aluseks mõjutaks radikaalselt Euroopa Kohtu poolset lepingu sätete tõlgendamist ja kohaldamist, samuti Euroopa Liidu direktiivide ja määruste reguleerimisala. Edaspidi tõlgendaks Euroopa Kohus kõiki Euroopa Liidu õigusakte riigiõiguse jõudu omavate õigusaktidena. Euroopa Kohus käsitaks õigustatult kõiki liikmesriikide valitsemisalasid tegelikult või potentsiaalselt Euroopa Liidu põhiseadusele alluvana.

Kavandatava põhiseaduse ratifitseerimise korral ei valdaks Euroopa Liit ainsana olulistest riigile omastest volitustest maksude kehtestamise võimu. Euroopa Liidu riigi ülesehitajad taotleavad seda sobival ajal ja põhiseadus avab selleks õigusliku tee. Inimene saab olla vaid riigi kodanik, seega saavad meist esimest korda põhiseaduse alusel õiguslikult tõelised Euroopa Liidu kodanikud, kuid praeguseni ei ole Euroopa Liidul iseseisvat õigusvõimet ega autonoomse juriidilise isiku staatust. Kõnealune staatus oli Maastrichti lepingu kohaselt üksnes Euroopa Ühendusel, mis hõlmas Euroopa Liidu lepingute piiriüleseid valdkondi.

Uus Euroopa Liidu riik põhineb enda põhiseadusel just nagu teisedki riigid. Uuel Euroopa Liidu riigil on elanikkond ja kodakondsus, territoorium, välispiir, valuuta (euro), sõjavägi (Euroopa Liidu kiirreageerimisjõud), varases arengujärgus olevad politsei jõud Euroopa Politseiametis ja kohtunikud Eurojustis, seadusandjad ministrite nõukogus ja Euroopa Parlamendis, täidesaatev võim (Euroopa Liidu Komisjon), ülemkohus (Euroopa Ühenduste Kohus), poliitiline president (Euroopa Ülemkogu kavandatav president), Riigiprokuratuur, inimõiguste koodeks (Euroopa Liidu harta), välis- ja julgeolekupoliitika, välisminister ja diplomaatiline korpus, föderaalsete õigusaktide kogum, mis hõlmab pidevalt laienevaid eluvaldkondi ja mida vaidluste puhul käsitatakse ülimuslikuna liikmesriikide õigusaktide üle, ning õigus sõlmida rahvusvahelisi lepinguid teiste riikidega Euroopa Liidu ainupädevusse kuuluvates jätkuvalt laienevates valdkondades.

Riigil on vaja riigi sümboleid. Seepärast sätestatakse Euroopa põhiseaduse lepingu I osa artiklis 8, et Euroopa Liidul on enda lipp, hümn, moto ja igal aastal peetav riigipüha Euroopa päev, mis põhinevad esimest korda lepingulisel-põhiseaduslikul alusel.

Uuel Euroopa Liidul on põhiseaduse kohaselt kontroll või potentsiaalne kontroll kõikide riikliku poliitika valdkondade üle, kuigi uues ja noores riigis võib selle selge toimimine aega võtta. Põhiseadusel rajanev Euroopa Liit võib teiste riikidega võrreldes näida nõrga riigina, millel on mõned eripärased institutsioonilised tunnused. Kuid see ei oleks nõrgem kui noor USA pärast põhiseaduse esmakordset vastuvõtmist ja enne muutumist piisavalt tugevaks ja tsentraliseerituks, et vältida mõne asutajaliikmesriikide lahkulöömist Ameerika kodusõja ajal 1860. aastatel. Euroopa Liidu riik võib järgmiste aastate jooksul tugevneda, laguneda või jääda nõrgaks – aeg näitab –, kuid lepingu ratifitseerimise ja põhiseaduse jõustumise korral saab ta kahtlemata riigiks.

4. KAS EUROOPA LIIDU PÕHISEADUSES ON KA MIDAGI HEAD?

Euroopa põhiseaduse lepingus on mõned positiivsed ettepanekud. Selles sätestatakse, et uusi Euroopa Liidu õigusakte ametlikult vastu võttes peetakse osad ministrite nõukogu istungid avalikult, kuigi enamik arutelusid oleks siiski kinnised.

Sätestatakse, et üks miljon või rohkem Euroopa Liidu kodanikku, kes on pärit "piisavalt mitmest liikmesriigist", võivad esitada komisjonile petitsiooni, et see teeks ministrite nõukogule ettepaneku uue Euroopa Liidu õigusakti loomise kohta, kuigi ei komisjon ega nõukogu ei pea kõnealust palvet täitma.

Subsidiaarsust käsitlevas protokollis sätestatakse, et komisjon peab saatma liikmesriikide parlamentidele eelteate iga õigusakti kohta, mille kohta ta kavatseb ettepaneku teha, ja kui üks kolmandik kõnealustest parlamentidest leiab, et ettepanekuga rikutakse subsidiaarsuspõhimõtet, peab komisjon enda ettepaneku üle vaatama ja pärast seda võib ta otsustada selle samaks jätta, seda muuta või selle tagasi võtta.

Samuti nähakse põhiseadusega ette Euroopa Liidust lahkuda sooviva liikmesriigi suhtes kohaldatav kord, kuigi see võib seada märkimisväärselt ebasoodsasse olukorda riigi, mis soovib pidada läbirääkimisi õiglase liidust välja astumise kokkuleppe osas.

Euroopa Liidu liikmesriigid võivad kõnealused muudatused soovi korral vastu võtta ka ilma põhiseadusel rajaneva Euroopa Liidu riigi moodustamiseta.

5. PÕHISEADUSE TAUST

Senini kõige paljastavam Euroopa lõimumise ajaloo ingliskeelne kirjeldus on esitatud C. Bookeri ja R. Northi teoses "Suur pettus, Euroopa Liidu salajane ajalugu" (Continuum, London and New York, ISBN 0-8264-71056-6). Selle raamatu uuendatud pehmeaaneline väljaanne, milles käsitletakse Euroopa Liidu ajalugu kuni põhiseaduse allkirjastamiseni, avaldatakse 2005. aasta kevadel. Miks räägivad selle teose autorid pettusest? Sellepärast, et Euroopat hõlmava riigi ülesehitamise protsess on läbi viidud samm-sammult ja valitsused on kasutanud selleks riukalist taktikat, võttes 1986. aasta ja tänase päeva vahel vastu viis lepingut, mida liikmesriikides on üldsusele esitletud vajalikuna majanduskasvu ja töökohtade seisukohast. Kuid tegelikku riigi ülesehituse poliitilist eesmärki on toetanud üksnes kõnealust projekti edendav poliitiline, majanduslik ja bürokraatlik eliit. Euroopa eri riikide kodanikud ei ole selleks enda nõusolekut andnud, kuigi põhiseadusega pannakse nad esimest korda kõnealuse valiku ette.

Euroopa Liidu riigi põhiseaduseni on viinud järk-järgult viis sammu:

1957. aasta Rooma leping: vabakaubandus; kaitstud põllumajandus; riigiüleised institutsioonid – Euroopa Liidu Komisjon, ministrite nõukogu ja Euroopa Ühenduste Kohus;

1987. aasta ühtne Euroopa akt: siseturg; nõukogu häälteenamuse laialdane kasutus EÜ õigusaktide loomisel;

1992. aasta Maastrichti leping: eurosooni ühisraha euro, välja arvatud Suurbritannias ja Taanis, ning Rootsi loobus *de facto* 2003. aasta rahvahääletuse alusel; ühise välis- ja julgeolekupoliitika alged;

1998. aasta Amsterdami leping: ühise kaitsepoliitika järkjärguline kujundamine;

2003. aasta Nice'i leping: tõhustatud koostöö; Euroopa Liidu riikide allrühmitused võivad kasutada Euroopa Liidu institutsioone nendevaheliseks tihedamaks lõimumiseks isegi juhul, kui teised sellega nõus ei ole, luues sellega võimaluse ebavõrdse Euroopa Liidu kujunemiseks, mille sisetuuma valitsevad suurriigid.

Euroopa Liidu projekti ajalugu sai alguse 1920. ja 1930. aastatel Jean Monnet' ja teiste algatusel ja edendamisel kümnete aastate vältel. Pärast II maailmasõda andsid kõnealusele projektile tõuke kolm alljärgnevalt nimetatud tegurit.

* Riigivõimu motivatsioon

Tuntud Norra sotsioloog Johan Galtung võtab selle kokku järgmiselt. Ühenduse mõistmise põhivalem on järgmine: "Võtta viis purustatud impeeriumi, lisada hiljem veel üks ja muuta see üheks suureks neokoloniaalseks impeeriumiks" ("Euroopa Ühendus, loodav supervõim", 1973). See ei ole küll kogu lugu, aga on ehk selle kõige olulisem osa.

Euroopa Liidu asutamise müüt räägib, et see loodi algselt rahuprojektina, mille eesmärk oli vältida sõdu Prantsusmaa ja Saksamaa vahel. Külma sõja ajal oli sõja puhkemine ühe bloki eri liikmete vahel sisuliselt võimatu. Washington ja Moskva ei oleks seda lihtsalt lubanud. Aatomipomm muutis riikidevahelised sõjad Euroopas nagunii ebapraktiliseks. Enamik sõdu on kodusõjad. Külma sõja lõpp 1989. aastal tõi sõja pärast 45-aastast relvarahu tagasi Euroopasse – Jugoslaaviasse ja Tšetšeeniasse.

Euroopa Liidu tõelise ajaloolise mudelina võib esitada Saksamaa ühendamise 19. sajandil, mis algas tolliliidu ja ühisturuga, siis sai sellest formaalselt võrdsete riikide konföderatsioon, ning seejärel ühendatud liitriik, millel oli üks põhiseadus, valuuta, sõjavägi ja valitsus, mis esindas riiki rahvusvaheliselt teiste riikide seas.

* Majanduslik motivatsioon

Euroopa riigiülesed ettevõtted püüavad olla võimalikult vabad riiklikust kontrollist ja sekkumisest ning saavutada võimalikult suur tegevusvabadus kasumi maksimeerimiseks. Põhiseadused ei sätesta tavaliselt majanduslikku ideoloogiat, mille üle peavad arutelusid parem- ja vasakpoolsed poliitilised rühmitused, vaid määravad kindlaks erimeelsuste lahendamise üldeeskirjad. Seevastu viiakse Euroopa põhiseaduse lepinguga põhiseaduslikesse põhimõtetesse äärmuslik neoliberalism, laissez-faire, konkurentsil rajanev turumajandus, mis põhineb riikidevahelisel kaupade, teenuste, kapitali ja tööjõu vabal liikumisel, ning monetaarne majanduspoliitika. See on eriti sobilik Euroopa Liidu riigiülesetele ettevõtetele, mis on koondunud Euroopa Liidu Tööstustööstuste Föderatsiooni (UNICE) ja Euroopa Tööstusjuhtide Ümarlauda ning kes on enne asjakohaseid läbirääkimisi olnud Euroopa Liidu lepingute peamised edendajad ning rahvusvahelise Euroopa liikumise suurimad toetajad.

* Isikliku võimu motivatsioon

Euroopa Liidu lõiminguprotsessis kantakse võim riikide valitud parlamentidelt ja valitsustelt väikesele arvule poliitikutele ja bürokraatidele, kes saavad sellega tohutu isikliku võimu. Riigi tasandil moodustavad ministrid valitsuse täidesaatva osa ja on vastutavad riigi valitud parlamendi ja riigi kodanike ees. Kui aga teatav poliitikavaldkond viiakse üle Brüsselisse, saavad asjaomastest riikide ministritest riigiülesed Euroopa Liidu seadusandjad, sõna otseses mõttes oligarhia, ehk 25-liikmelise seadusandliku komitee, ministrite nõukogu liikmed, kes loovad õigusakte 450 miljoni inimese jaoks. Organina on nad tagandamatud. Nad kaugenevad üha enam enda riigi valijaskonnast.

Nende meeleldi omaks võetud isiklik ülesanne kaasministrite ees, kellega nad on sina peal, on ajendada rahvast toetama Euroopa Liidu edasist lõimumist. Nii valitsusse kui ka opositsiooni kuuluvad riigi parlamendiliikmed, kes soovivad ministriks saada, lähevad sellega kaasa. Kõnealust protsessi on kirjeldatud kui "aeglast riigipööret poliitilise demokraatia vastu".

See tähendab, et liikmesriikide tasandil üritavad riigijuhid jätta enda kaaskodanikud võimuta, et luua enda õigusakte ja määrata enda valitsus.

Avaliku teenistuse tasandil vabastatakse samal ajal liikmesriigi bürokraatiasüsteemide vanemliikmed olulisel määral riigikontrollist, kuna volitused kantakse üle Brüsseli bürokraatiasüsteemi, millega kõnealused liikmed korrapäraselt suhtlevad. Seal nad valmistavad ministrite nõukogu jaoks ette Euroopa Liidu õigusakte ja see toimub väljaspool liikmesriikide parlamentide ja isegi Euroopa Parlamendi vaatevälja, kusjuures Euroopa Parlament saab teha Euroopa Liidu õigusaktide muudatustepanekuid, kuid ei saa lasta kõnealuseid muudatusi vastu võtta ilma nõukogu ja komisjoni nõusolekuta. Demokraatia ja avalik vastutus väheneb või kaob. See protsess, mis kiireneks Euroopa Liidu põhiseaduse ratifitseerimise korral, tekitab ilmselgelt ja paratamatult meie mandril suure demokraatiakriisi.

6. EUROOPA LIIDU DEMOKRAATIA PÕHIPROBLEEM

Euroopa Liitu on võimalik muuta riigiks, kuid see riik ei saa olla demokraatlik. Põhjus on selles, et demokraatia tähendab rahva võimu, mida viivad ellu esindajad, kelle rahvas valib ja kellele ta annab õigusvõime ja volitused.

Euroopa rahvast ei ole olemas, välja arvatud statistilises mõttes, ja seda ei ole võimalik kunstlikult luua, nagu Euroopa Liit seda üritab teha. Euroopa Liidu 450 miljonit elanikku jagunevad mitmesse rahvusesse, reaalsesse rahvusühiskondadesse, mille liikmed räägivad enda keelt, soovivad luua enda õigusakte, valida enda valitsuse ja määratleda iseennast nii, nagu nad on seda teinud paljude põlvkondade vältel esindajate kaudu, kelle nad valivad ja kes on nende ees vastutavad.

Euroopa Liitu ei ole võimalik demokraatlikuks muuta, andes õigusaktide loomise õiguse 25-liikmelise ministrite nõukogu asemel Euroopa Parlamendile, nagu mõned soovivad. Stabiilse riigi rajamiseks vajalik demokraatia ei tähenda üksnes enamuse võimu, vaid sellist enamuse võimu, mis põhineb ühiskonnal, rahval, tavaliselt rahvuslikul ühiskonnal, mille liikmed tunnetavad piisavalt ühist identiteeti ja vastastikust solidaarsust, et ajendada vähemust vabatahtlikult alluma enamusele, andes seega enamuse võimule õigusvõime ja volitused. Sellise reaalse ja eneseteadliku ühiskonna olemasolu on ülioluline õiguspärasuse ja stabiilsuse saavutamiseks riigis, millel on enda maksu- ja riigiteenistussüsteem, millest mõned kodanikud saavad netokasu ja teised netokahju, kui selline riik on püsiv ja vastupidav. Sellise ühiskonna puudumine Euroopa tasandil ja selle kunstliku loomise võimatus on Euroopa Liidu võimu- ja toetuskriisi peamine põhjus.

Euroopa Liidu demokraatianappuse probleemi ei ole võimalik lahendada ilma põhivolituste tagasi viimiseta riigiülelalt tasandilt liikmesriikide tasandile. Põhiseadusega toimitakse aga vastupidiselt. Põhiseaduse ratifitseerimisega saab demokraatia kriisi nii Euroopa Liidu kui ka liikmesriikide tasandil üksnes süvendada. Samamoodi nagu inimesed väärtustavad enda tervist sageli üksnes siis, kui nad on haiged, väärtustavad nad ka demokraatiat üksnes siis, kui nad on selle kaotanud ja peavad hakkama selle tagasi saamiseks vaeva nägema.

Selline on olukord Euroopa Liidus.

7. KUST PÕHISEADUS PÄRIT ON: LAEKENI DEKLARATSIOON JA TULEVIKUKONVENT, MIS EI TÄITNUD OMA ÜLESANNET

Põhiseaduse eelnõu koostanud 105-liikmeline organ ehk tulevikukonvent moodustati Euroopa riikide presidentide ja peaministrite Laekeni deklaratsiooniga 2001. aasta detsembris. Kõnealusel deklaratsioonis tunnustati demokraatia ja läbipaistvuse nappust Euroopa Liidus ja sedastati, et Euroopa Liitu tuleb lähendada enda rahvastele, ning viidati võimalusele "taastada liikmesriikide ülesanded" ja "võtta aja möödudes vastu põhiseaduslik tekst".

Selle asemel asus tulevikukonvent, kuhu kuulusid peamiselt föderaalne Euroopa Liidu riigi ülesehitajad, suure kiiruga koostama põhiseaduse eelnõu, millega esimest korda eraldatakse Euroopa Liit selle liikmesriikidest ja muudetakse nende üle ülimuslikuks, millega liikmesriigid annavad Euroopa Liidule lisavolitused, millega vähendatakse veelgi riikide parlamentide ja kodanike võimu ning mis ei sisalda ühtegi ettepanekut volituste tagasi andmise kohta Brüsselilt liikmesriikide parlamentidele. Tehti üle tuhande parandusettepaneku, kuid tulevikukonvendi eesistuja, endine Prantsusmaa president V. Giscard d'Estaing välistas iga hääletuse. Giscard tegi otsuse konsensuse hetkel ja nii see jäi. Põhiseaduse eelnõu muudeti 2004. aasta juunis peetud presidentide ja peaministrite tippkohtumise ajaks seoses elanikkonnal põhineva hääletusega, volinike arvu vähendamiseks kahele kolmandikule viie aasta pärast jne.

Üldsus ei ole kunagi soovinud, et Euroopa Liidust peaks saama enda põhiseadusel rajanev Euroopa riik. Selle poole püüdleb eelkõige suurriikide võimukas poliitiline ja bürokraatlik eliit. Väikeste riikide eliit läheb sellega rõõmsalt kaasa, eriti juhul, kui koduriigis on suuri probleeme nagu näiteks Ida-Euroopa riikides, kuna sel juhul saab püüda süü ajada Brüsseli kaela. Enamikku neist ajendab põhiliselt Euroopa vana unistus võimsast suurriigist, vaimustus impeeriumi ülesehitamisest, võimalusest võtta kas või vähesel määral osa suurvõimu juhtimisest, vabastades end samal ajal demokraatlikust juhtimisest ja poliitilisest vastutusest riikide parlamentide ja valijaskonna ees. Põhiseadusega tipneva Euroopa Liidu lõimimiseks avaldatakse survet ülalt-, mitte altpoolt.

8. EUROOPA LIIDU PÕHISEADUSE STRUKTUUR

Euroopa põhiseaduse lepingus on 448 artiklit, mis on jagatud nelja ossa. Koos protokollide ja deklaratsioonidega on see 800 lehekülje pikkune. Pärast selle allkirjastamist Roomas 2004. aasta oktoobris läbib see ratifitseerimise eesmärgil kõik Euroopa Liidu liikmesriigid 2006. aasta novembriks. Kümme riiki korraldavad selleks rahvahääletuse. Põhiseadus ei saa juriidiliselt jõustuda juhul, kui mõni riikidest seda ei ratifitseeri. Ühes deklaratsioonis sedastatakse, et kui ükski 25 liikmesriigist põhiseadust ei ratifitseeri, tullaakse kokku edasise tegevuse arutamiseks, kuid ei ole olemas ühtegi õiguslikku mehhanismi, millega saaks põhiseaduse peale sundida riigile, mis seda ei soovi, või millega saaks sundida sellist riiki Euroopa Liidust välja astuma. Kui teoreetiliselt ütleks 23 riiki "jah" ja kaks "ei", võiksid kõnealused 23 riiki rajada uue liidu, mis põhineks kavandataval põhiseadusel, ning olemasolevad 25 riiki jääksid olemasolevasse Euroopa Liitu, millel on enda varud, struktuurid, euroraha ja institutsioonid. Kuid kahe sellise Euroopa Liidu kõrvuti eksisteerimine on üsna ebareaalne.

Euroopa põhiseaduse lepingu toimetatud teksti saab näha aadressil:

<http://ue.eu.int/igcpdf/en/04/cg00/cg00087.en04.pdf>.

Euroopa Parlamendi liikme Jens-Peter Bonde koostatud Euroopa Liidu põhiseaduse lugejasõbralik väljaanne on selle hindamatu väärtusega sisu juhi ja sõnastiku poolest kodanikule põhiseaduse mõistmiseks kõige kasulikum tekst. See on kättesaadav Internetis aadressidel www.euabc.com, www.bonde.com ja www.EUobserver.com. /Need tekstid on inglise keeles – Toim./

Põhiseaduse I osa, milles on 60 artiklit, moodustab põhiseaduse tuuma. Selles sätestatakse liidu üldised põhimõtted, eesmärgid ja väärtused, institutsioonid, ühelt poolt Euroopa Liidu asjaomased volitused ja pädevus, ning teiselt poolt liikmesriikide asjaomased volitused ja pädevus. Põhiseadus on selge ja loetav, kuigi palju pikem kui Ameerika Ühendriikide põhiseadus. Inimesed peaksid seda lugema. Selle sätted on lühikesed, kuid need on liikmesriikide põhiseaduste jaoks hukutavad. Nii sätestatakse I osa artiklis 1: "Käesoleva põhiseadusega rajatakse Euroopa Liit"; I osa artiklis 6 sätestatakse: "Põhiseadus on ülimuslik liikmesriikide õigusaktide üle"; I osa artiklis 7 sätestatakse: "Liidul on sõltumatu õigusvõime"; I osa artiklis 12 sätestatakse: "Liikmesriigid rakendavad enda pädevust sel määral, mil liit ei ole enda pädevust rakendanud või mil liit on otsustanud enda pädevuse rakendamise lõpetada".

II osa (54 artiklit) sisaldab põhiõiguste hartat. Sellega antakse Euroopa Ühenduste Kohtule esimest korda võim otsustada inimõiguste üle kõikides Euroopa Liidu õigusega kaetud valdkondades. Euroopa Ühenduste Kohut ei tohiks segi ajada Strasbourgis asuva Euroopa Inimõiguste Kohtuga, mis ei ole seotud Euroopa Liiduga ja mille liikmete hulka kuulub rohkem kui 40 Euroopa riiki.

II osa on tähtis selle poolest, et põhiseadusega võib luua uusi õigusi või võtta ära olemasolevaid. Põhiseadus oleks ülimuslik meie riikide põhiseaduste üle, mis on õiguste osas selged, samuti Euroopa Inimõiguste Kohtu üle valdkondades, mida mõjutab Euroopa Liidu õigus, samuti on mõne õiguse tähendus hartas ebaselge – näiteks õigus inimvääriskusele või õigus tõhusale juhtimisele. Inimõiguste koodeksi lisamine täieliku õigusliku toimega tõestab veelgi seda, et see on uue Euroopa Liidu tõeliselt föderaalne põhiseadus. Ebapiisava ohjamise korral võimaldaks Euroopa Ühenduste Kohtu õigusliku ülimumuslikkuse doktriin uuel õigusi käsitleval Euroopa Liidu õigusel tõrjuda kõrvale riigisiseseid õigusnormid äärmiselt tundlikes sotsiaalpoliitikavaldkondades, mida ei ohjaks demokraatlik vastutus ega kontroll.

III osa (332 artiklit) on mahukaim. Selles sätestatakse Euroopa Liidu üksikasjalik poliitika ja tegevus – kaupade, teenuste, kapitali ja tööjõu vaba liikumine; põllumajandus- ja kalanduspoliitika; majandus- ja rahapoliitika; välis- ja julgeolekupoliitika; kriminaal- ja justiitspoliitika; sotsiaalpoliitika; Euroopa Liidu rahastamine jne. Suur osa sellest moodustab juba praegu Euroopa Liidu õiguse, välja arvatud uued volitused, mis põhiseadusega Euroopa Liidule antakse, kuid Euroopa Kohus tõlgendab kõnealuseid sätteid põhiseaduse ratifitseerimise korral põhiseadusliku kohustuse jõudu omavana. Seepärast on Euroopa põhiseaduse lepingu sätted olulisemad kui tavapärase Euroopa Liidu lepingu sätted.

IV osas (12 artiklit) esitatakse üld- ja lõppsätted põhiseaduse ratifitseerimise ja muutmise kohta, uute liikmete vastuvõtmise ja riigi välja astumise kohta Euroopa Liidust. Sellega nähakse ette olemasoleva liidu õiguste, vastutuse ja varade üleminek uuele Euroopa Liidule. Sellega kantakse vanast Euroopa Liidust üle õigustiku 100 000 lehekülge ja muudetakse Euroopa Kohtu pretsedendiõigus kõnealuse õigustiku ja põhiseaduse tõlgendamise allikaks.

Protokollid. Lepingule lisatud ja teatavaid küsimusi käsitlevast 36 protokollist või kokkuleppest saab Euroopa Liidu põhiseaduse osa, ja need on õiguslikult samamoodi siduvad nagu selle põhitekst. Nende hulgas on lirimaa abordiküsimust käsitlev protokoll (nr 31), mis tekitas lahkheliseid 1992. aasta Maastrichti lepingu koostamise ajal. Peale selle on põhiseaduses 48 deklaratsiooni, mis ei ole õiguslikult siduvad, vaid on riikide avaldused poliitiliste kavatsuste kohta.

9. UUE EUROOPA LIIDU PÕHISEADUSE 11 PÕHITUNNUST

9.1. PÕHISEADUSLIKU ALUSE ANDMINE EUROOPA LIIDU RIIGILE

Leping on kokkulepe juriidiliselt võrdsete suveräänsete riikide ehk kõrgete lepinguosaliste vahel. Põhiseadus on riigi aluseadus, milles sätestatakse riigi allosade vahelised suhted.

Senini on Euroopa Liit olnud kirjeldav termin, millega osutatakse Euroopa Liidu liikmesriikide vahelise koostöö eri vormidele, millest mõned on riigiülesed ehk nn ühenduse samm, mõned valitsustevahelised – välis- ja julgeoleku samm või justiits- ja siseasjade samm.

Senini on Euroopa Liit olnud enda liikmesriikidest juriidiliselt eristamatu. Põhiseadus muudab kõnealuse asjaolu. I osa artiklis 1 sedastatakse, et “käesoleva põhiseadusega rajatakse Euroopa Liit, millele liikmesriigid annavad volitused ühiste eesmärkide saavutamiseks”. Kõnealused eesmärgid on sätestatud I osa artiklis 3 ja need on väga laiaulatuslikud. Need hõlmavad Euroopa Liidu väärtuste edendamist – samuti väga laiaulatuslik – konkurentsil põhinev ühtne turg, vabadusel, turvalisusel ja õiglusel rajaneva sisepiirideta ala loomine, säästev areng, majanduslik kasv, täielik tööhõive, hindade stabiilsus, sotsiaalne õiglus, Euroopa Liidu väärtuste ja huvide säilitamine välismaailma suhtes jne.

I osa artiklis 7 sätestatakse: “Liidul on sõltumatu õigusvõime.” I osa artiklis 6 sätestatakse: “Põhiseadus ja õigusaktid, mille võtavad vastu liidu institutsioonid nendele antud pädevust rakendades, on ülimuslikud liikmesriigi õiguse üle.” See hõlmab loomulikult ka liikmesriikide põhiseadusi. Seda ei ole kunagi varem üheski Euroopa Liidu lepingus sedastatud.

Euroopa Liidu õigusliku ülimuslikkuse doktriini töötas 1960. aastatel välja Euroopa Kohus peamiselt seoses Euroopa Liidu majandusvaldkondadega, mille puhul Euroopa Liidu õigus tunnistati vaidluste korral ülimuslikuks riigi õiguse üle. See oli suhteliselt kitsas Euroopa Ühenduse ehk EÜ riigiülene valdkond. Majandusvälised valdkonnad, nagu näiteks välis- ja julgeolekupoliitika või tsiviil- ja kriminaalõigus, olid valitsustevahelised, ja põhinesid võrdsete partnerriikide vahelistel lepingutel väljaspool riigiülest ühenduse õigust. Euroopa Liidu Komisjonil, mittevalitaval organil, mis esitab kõikide Euroopa Liidu õigusaktide ettepanekud, puudus sellistes valitsustevahelistes valdkondades igasugune funktsioon.

Põhiseadusega tühistatakse selline eristus Euroopa Liidu õigusega kaetud riigiüleste ühenduse valdkondade ja valitsustevaheliste valdkondade vahel, kus Euroopa Liidu õigust ei kohaldata. Seega viiakse põhiseadusega kogu valitsuse poliitika kas tegelikult või potentsiaalselt Euroopa Liidu reguleerimisalasse. Liikmesriikide jaoks on üks asi minna kaasa Euroopa Liidu õigusliku ülimuslikkuse põhimõttega, mille on kehtestanud Euroopa Kohus, ja mida kohaldatakse piiratud hulga valdkondade, näiteks tollimaksude või -tariifide suhtes. Teine asi on aga anda riigi suveräänsus Euroopa Liidu põhiseaduse alluvusse, mille reguleerimisala hõlmab kõike majanduspoliitikast kriminaalõiguseni ning kriminaalõigusest välispoliitika ja inimeste põhiõigusteni.

9.2. EUROOPA LIIDU VOLITUSED JA PÄDEVUS ... EUROOPA KOHUS MÄÄRAB KINDLAKS EUROOPA LIIDU JA LIIKMESRIIKIDE VOLITUSTE PIIRID

Põhiseadusega antakse Euroopa Liidule ainupädevus, s.o volitused, teatavatel valitsemisaladel (I osa artikkel 13). See tähendab, et liikmesriigid kaotavad kogu võimu selliste küsimuste otsustamisel. "Liidul on ainupädevus järgmistes valdkondades: tolliliit, siseturu konkurentsieeskirjad, rahapoliitika (eurotsooni liikmete puhul), ühine kalanduspoliitika, ühine kaubanduspoliitika."

Ainupädevus tähendab seda, et kõnealustes valdkondades sõlmib teiste riikidega rahvusvahelisi lepinguid Euroopa Liit, mitte liikmesriigid.

Liikmesriikidel on praegu juriidiline kohustus mitte sõlmida rahvusvahelisi lepinguid, mis on vastuolus kohustustega Euroopa Liidu ees.

Põhiseadusega laiendatakse oluliselt neid valdkondi, mille puhul on Euroopa Liidul õigus enda nimel lepinguid sõlmida: "Samuti on liidul ainupädevus rahvusvaheliste lepingute sõlmimisel siis, kui lepingu sõlmimine on ette nähtud liidu õigusaktiga või kui see on vajalik liidu sisepädevuse rakendamiseks või niivõrd, kui lepingu sõlmimine võib mõjutada ühiseid eeskirju või muuta nende rakendusala." Siiä kuuluvad näiteks rahvusvahelised kuritegevusalased konventsioonid ning väljaandmist ja varjupaika käsitlevad lepingud. Koos ühise välis- ja julgeolekupoliitika õigusnormidega jäetakse liikmesriigid põhiseadusega ilma paljudest lepingute koostamise volitustest.

Nähakse ette jagatud pädevuse valdkonnad, mille puhul võim on jagatud Euroopa Liidu institutsioonide ja liikmesriikide vahel. See on kummaline jagamisviis, kuna Euroopa Liidu võim on põhiseaduse alusel ülimuslik või esmatähtis, seega on liikmesriikide volitused põhimõtteliselt kõrvalised ja nõrgemad. I osa artiklis 12 sätestatakse: "Liikmesriigid rakendavad enda pädevust sel määral, mil liit ei ole enda pädevust rakendanud või mil liit on otsustanud lõpetada enda pädevuse rakendamise." Liikmesriikidega jagatava võimu valdkonnad hõlmavad siseturgu, sotsiaalpoliitika elemente, majanduslikku ja sotsiaalset ühtekuuluvust, keskkonda, transpordi, energiat, vabadusel, turvalisusel ja õiglusel rajanevat ala, rahva tervise aspekte jne. Euroopa Liidu volituste ja liikmesriikide volituste vahelisi piire puudutavad jurisdiktsiooni-vaidlused lahendab Euroopa Kohtu kaudu Euroopa Liit.

Murelikke demokraate ja suveräänsuse pooldajaid vaigistatakse I osa artikli 11 lõikega 2, milles sätestatakse: "Pädevus, mida põhiseadusega liidule ei anta, jääb liikmesriikidele." See on just nagu Ameerika Ühendriikide põhiseaduse 10. parandus, mis võeti vastu 1791. aastal ja milles sedastatakse, et "volitused, mida põhiseadusega Ameerika Ühendriikidele ei delegeerita ja mida riikidele põhiseadusega ei keelata, jäävad vastavalt riikidele või rahvale." Siiski ei ole 10. parandus hoidnud ära Ameerika Ühendriikide muutumist aja jooksul täielikult väljakujunenud ja väga tsentraliseeritud liitriigiks, mille provintsid, nagu näiteks New York, Virginia ja Kansas, alluvad Washingtoni föderaalsetele valitsustele. Samasugune artikkel Euroopa Liidu põhiseaduses ei veena samuti vastupidises.

Peale selle antakse põhiseadusega Euroopa Liidule õigus:

- kooskõlastada liikmesriikide majandus- ja tööhõivepoliitikat,
- viia ellu ühist välis- ja julgeolekupoliitikat, mis hõlmab kõiki välispoliitika valdkondi, sealhulgas "ühise kaitsepoliitika järkjärgulist kujundamist",
- võtta Euroopa tasandil liikmesriikide suhtes "toetavaid, kooskõlastavaid või lisameetmeid" tööstuse, tervisekaitse, hariduse, tööalase väljaõppe, noorte, spordi, kultuuri ja kodanikukaitse valdkonnas.

9.3. PEAMISELT ELANIKKONNA SUURUSEL PÕHINEVAD EUROOPA LIIDU ÕIGUSAKTID, MIS ANNAVAD EELISE SUURRIIKIDELE

Peale iseseisva Euroopa Liidu riigi rajamise on põhiseaduse kõige olulisem säte (silmas pidades poliitilist võimu) peamiselt elanikkonnal põhineva hääletussüsteemi rakendamine Euroopa Liidu õigusaktide loomisel ministrite nõukogu poolt. Põhiseadusega tühistatakse hääle arvestamisel põhinev hääletussüsteem, mis sätestati Nice'i lepingus Euroopa Liidu laienemise eel. Selle asemel sätestatakse

põhiseaduses, et edaspidi luuakse Euroopa Liidu õigusaktid riikide ja elanikkonna topelthääletamusega: 55% liikmesriikidest, s.o vähemalt 15 liikmesriiki, kui nende elanikkond moodustab 65% Euroopa Liidu elanikkonnast. Seega saavad 15 riiki võita hääletusel kümme liikmesriiki, kui on täidetud 65% elanikkonna kriteerium.

Riikide arvu kriteeriumi puhul peab blokeeriva vähemuse moodustama vähemalt 11 riiki, mida on varasemaga võrreldes raskem kokku saada. Peamiselt elanikkonna kriteeriumi rakendamine Euroopa Liidu õigusaktide loomisel muudab arvuka elanikkonnaga suurriikidele enda tahtmise saavutamise hõlpsamaks. Sellega vähendatakse keskmise suurusega ja väiksemate liikmesriikide suhtelist osakaalu hääletusel. Euroopa Liidu õigusaktide vastuvõtmine lihtsustub ja see suurendab nende arvu. Põhiseaduse alusel asendatakse riikidele omasel viisil sõna "direktiiv" sõnadega "Euroopa Liidu õigusakt".

9.4. LIIKMESRIIKIDEL EI OLE ÜHE KOLMANDIKU AJA JOOKSUL EUROOPA LIIDUS VOLINIKKU

Üks kolmandik liikmesriikidest kaotab enda voliniku viis aastat pärast põhiseaduse jõustumist. Seega ei ole igal liikmesriigil pikkade perioodide jooksul esindajat organis, mis kavandab kõik Euroopa Liidu õigusaktid, mida kõnealused riigid ja nende kodanikud peavad järgima.

9.5. UUS POLIITILINE PRESIDENT, EUROOPA LIIDU VÄLISMINISTER JA DIPLOMAATILINE KORPUS NING EUROOPA LIIDU RIIGIPROKURATUUR

– Presidentidest ja peaministritest koosnev Euroopa Ülemkogu valib viieks aastaks alalise Euroopa Ülemkogu presidendi, kes juhatab kvartali tippkohtumisi. Olemasolev kuuekuuline Euroopa Liidu eesistujariigi rotatsioonisüsteem kaotatakse. Euroopa Ülemkogu president on Euroopa Liidu kõrgeim ametikandja, Euroopa Liidu peamine poliitiline esindaja, riigipea ja kõrgeim esindaja maailma ees.

– Euroopa Liidu välisminister viib ellu liidu ühist välis- ja julgeolekupoliitikat, juhatab välisministrite nõukogu, juhib Euroopa Liidu diplomaatilist teenistust (Euroopa välistegevuse talitus) ja ta on ka komisjoni asepresident. Üksnes riikidel on välisminister. Ülejäänud maailma jaoks on Euroopa Liidu välisminister noore ja kogenematu Euroopa Liidu riigi välispoliitika esindaja. Kuna välisminister määratakse hääletamusega, teeb see võimalikuks olukorra, kus mõnda liikmesriiki esindab rahvusvaheliselt Euroopa Liidu tasandil nende jaoks vastuvõetamatu isik.

– Euroopa Riigiprokuratuur uurib Euroopa Liidu vastu toime pandud pettusi ja selle volitused võivad ühehäälsuse alusel laieneda mis tahes tõsise piiriülese kuriteo uurimiseni.

9.6. EUROOPA LIIDU PÕHISEADUSE MUUTMINE LISALEPINGUTE VÕI RAHVAHÄÄLETUSTETA

– Passerelle'i ehk silla klausel

IV osa artiklis 444 sätestatakse, et presidentidest ja peaministritest koosnev Euroopa Ülemkogu võib ühehäälsel otsusel korral lubada ministrite nõukogul teha otsuse kvalifitseeritud hääletamusega nendes valdkondades, mille puhul praegu nõutakse ühehäälsust. Seda ei saa teha riigi parlamendi vastuoleku korral, kuid riikide parlamentide ametlikku nõusolekut ei ole vaja.

See tähendab, et kui riikide valitsusi esindavad presidentid ja peaministrid on nõus, võib need valdkonnad, mille puhul on riikidel endiselt vetoõigus, panna edaspidi Euroopa Liidu enamushääletusele

ilma, et oleks vaja uusi lepinguid, parlamendi ametlikku heakskiitu või ratifitseerimist rahvahääletusel, nii nagu seda nõutakse praegu iga sellise arengu korral.

Tulevikukonvendi eesistuja Giscard d'Estaing nimetas kõnealuse artikli *passerelle*'i ehk silla klausliks, Euroopa Liidu põhiseaduse keskseks uuenduseks. Põhjust ei ole raske ära arvata. Kõnealuse ja muude *passerelle*'i klauslite olemasolu tähendab seda, et põhiseadus ei ole täiesti täpne juhised enda sätetele.

– Soodustusklausel

Peale selle on põhiseaduses soodustusklausel (I osa artikkel 18), milles sätestatakse, et kui põhiseadusega ei ole antud Euroopa Liidule piisavalt volitusi tema laiaulatusliku eesmärgi saavutamiseks, võtab ministrite nõukogu ühehäälselt vastu asjakohased meetmed. See võimaldab ministrite nõukogul laiendada enda volitusi ilma uute lepinguteta, kui nad teevad otsuse ühehäälselt. Seda meetodit on aastate jooksul laialdaselt kasutatud siseturuküsimuste puhul. Põhiseadusega asendatakse olemasolev lepingu artikkel nr 308, mida kohaldatakse üksnes siseturu suhtes, ja laiendatakse selle rakendusala kõikidele Euroopa Liidu põhiseaduses käsitletavatele valdkondadele, sealhulgas tsiviil- ja kriminaalõigus, põhiõigused, sotsiaalpoliitika, kultuur jne. Sellega tagatakse eeldatavalt demokraatliku dokumendi kohta erakordne võim.

– Komisjoni delegeeritud õigusaktid

Põhiseaduse I osa artikliga 36 võimaldatakse ministrite nõukogul delegeerida seadusandlikud volitused, näiteks määruste loomise volitus, Euroopa Liidu õiguse ebaoluliste elementide puhul mittevalitavale komisjonile. Nõukogu otsustab, mis on ebaoluline, kuid see võib hõlmata väga paljut. See muudab Euroopa Liidu Komisjoni, ametisse määratud ja mitte rahva valitud isikutest koosneva organi, mida kord Prantsusmaa president De Gaulle kirjeldas kui “riigita tehnokraatide salaühendust, mis ei ole kellegi ees vastutav”, sõltumatuks alluvaks seadusandjaks, millele me Euroopa Liidu kodanikena peame kuuletuma.

9.7. LOJAALNE TOETUS EUROOPA LIIDU VÄLIS- JA JULGEOLEKUPOLIITIKALE ...

EUROOPA LIIDU KAITSETEGEVUS VALIKUVÕIMALUSEST KOHUSTUSENI

Põhiseadusega nähakse uue Euroopa Liidu riigi jaoks ette ühtne välis- ja sõjapoliitika. I osa artiklis 40 sätestatakse, et “enne tegevuse elluviimist rahvusvahelisel areenil peab iga liikmesriik teiste liikmesriikidega nõu kas Euroopa Ülemkogu või nõukogus.” Seega välistatakse põhiseaduse alusel Euroopa Liidu liikmete iseseisva välispoliitika elluviimine. Põhiseaduses sätestatakse, et liidu pädevus ühise välis- ja julgeolekupoliitika küsimustes “hõlmab kõiki välispoliitika valdkondi ja kõiki liidu julgeolekuga seotud küsimusi, sealhulgas ühise kaitsepoliitika järkjärgulist kujundamist, mis võib viia ühise kaitseni” (I osa artikkel 16).

Põhiseadusliku kohustusena sätestatakse, et “liikmesriigid toetavad aktiivselt ja tingimusteta liidu ühist välis- ja julgeolekupoliitikat lojaalsuse ja vastastikuse solidaarsuse vaimus ning on kooskõlas liidu tegevusega selles valdkonnas.” Siinkohal osutab sõna “lojaalsus” jälle sellele, kes on ülem.

Põhiseaduse I osa artikli 40 lõikega 3 nõutakse, et kõik liikmesriigid, kaasa arvatud sõjaliselt neutraalsed riigid, “teeksid ühise kaitse- ja julgeolekupoliitika rakendamise eesmärgil liidule kättesaadavaks tsiviil- ja sõjalised vahendid” ja “tõhustaksid järkjärgult sõjalist suutlikkust”. Põhiseadusega viidatakse lirimaa, Taani, Rootsi ja Austria ametliku sõjalise neutraalsuse lõpule, kuna Nice'i lepingu säte, millega nähakse ette, et ühise kaitsepoliitika järkjärguline kujundamine “võib viia ühise kaitseni juhul, kui Euroopa Ülemkogu peaks sellekohase otsuse tegema”, asendatakse põhiseaduse sättega, millega nähakse ette, et ühise kaitsepoliitika järkjärguline kujundamine “viib ühise kaitseni, kui Euroopa Ülemkogu teeb ühehäälselt sellekohase otsuse” (I osa artikkel 41).

Tõhustatud koostööd, millega võimaldatakse riikide allrühmitustel kasutada Euroopa Liidu institutsioone

nende tihedamaks lõimumiseks, võib nüüdsest kohaldada julgeoleku- ja militaarvaldkonnas, mis ei olnud lubatud Nice'i lepinguga. Põhiseaduses kutsutakse seda "struktuurseks koostöök". Kõnealune riikide siserühmitus seotakse tulevikus tõenäoliselt vastastikuse kaitsepaktiga, hakkab tegema tihedat koostööd NATOga ja seda hakkab toetama Euroopa Liidu välisminister. Põhiseadusega ei nõuta, et Euroopa Liidu sõjaline tegevus oleks kooskõlas Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirjaga, mis on nüüdisaegse rahvusvahelise õiguse alus. Euroopa Liit jätab endale loodava suurvõimuna õiguse eirata vajaduse korral kõnealust põhikirja.

9.8. EUROOPA LIIDU PÕHIÕIGUSTE HARTAGA ANTAKSE EUROOPA KOHTULE VÕIM MÄÄRATA KINDLAKS MEIE ÕIGUSED

– On õige, et Euroopa Liit ja selle institutsioonid peaksid respektima ja järgima inimõigusi. Kuid kas neil peaks olema ka nende õiguste kindlaks määramise võim?

Põhiseaduse II osaga muudetakse Euroopa Liidu põhiõiguste harta, mis kiideti poliitilise dokumendina heaks 2001. aasta Nice'i tippkohtumisel, õiguslikult siduvaks riigiüleses Euroopa Liidu õiguses. Sellega antakse Euroopa Kohtule võim määrata kindlaks meie õigused kõikides Euroopa õigusega hõlmatud valdkondades, sealhulgas kõnealuse õiguse rakendamisel liikmesriikides. Euroopa Liidu rakendusala on nüüd tohutult suur ja enamikku Euroopa Liidu poliitikavaldkondi saab tõlgendada inimõiguste kontekstis.

– Euroopa Liidu ja riigisisese õiguse vaheliste piiridega seotud vaidlused lahendab Euroopa Kohus. Seetõttu lisandub Euroopa Liidu tasandile advokaate ja kohtunikke neile inimestele, kes taotlevad õiguskaitset inimõigustega seotud juhtudel. Pikaleveninud õigusemõistmine tähendab saamata jäänud õigust. Korporatiivsetel suuretevõtetel on Euroopa Kohus nõudeid vaidlustada lihtsam kui eraisikutel. See peaks muutma inimõiguste kaitsmise praktikas aeglasemaks ja raskemaks.

– Põhiseaduses sedastatakse, et hartaga "ei kehtestata liidule ühtegi uut volitust ega ülesannet." Kuid Euroopa Liit ei abiellu mitte kellegagi, ta ei paku tervishoiu- ega haridusteenuseid ega vaeva end selliste küsimustega nagu näiteks kloonimine, akadeemiline vabadus, laste ja vanurite õigused, sõjaväeteenistuse vastasus moraalsel või usulistel kaalutlustel jne. Miks peaks siis Euroopa Liit panema eespool nimetatud ja paljud muud punktid harta õiguste loetellu, kui need jäävad täielikult väljapoole Euroopa Liidu volitusi ja ülesandeid ning on senini kuulunud liikmesriikide, nende põhiseaduste ja riigikohtute ainuvastutuse alla. Miks peaks neid loetlema, kui need ei ole täitmisele pööratavad?

– Peale selle puudub kogu Euroopas üksmeel mitmete inimõigusi käsitlevate küsimuste osas, mis võivad Euroopa Liidus tõstatuda, nagu narkootikumid, kohtumenetlused, näiteks vandekohtunike õigusemõistmine, religioosete sümbolite esitlemine koolides, abielu, pärimisõigus, abort, eutanaasia. Kuidas saab Euroopa Kohus sätestada ühise Euroopa Liidu ülese õiguste normi sellistes tundlikes valdkondades?

– II osa artikliga 112 võimaldatakse kõrvale jätta kõik hartas sätestatud õigused, nähes ette, et neid õigusi saab piirata õigusaktidega "liidu üldiste huvidega seotud eesmärkide saavutamise eesmärgil". Niisiis ei ole põhiõigused sugugi nii olulised. Konflikt õiguse ja õiguse kõrvale jätmise õigustuse vahel on suuresti poliitiline ning otsustatakse, kumma puhul saaks Euroopa Kohus enda volitusi veelgi laiendada.

– Harta preambulis sedastatakse, et selles loetletud põhiõigusi tuleb tõlgendada selgituste kontekstis, mille on koostanud tulevikukonvent, mis harta algselt koostas. See tähendab, et hartas loetletud õiguste ilmselget õiguslikku tähendust võib Euroopa Kohus nende tõlgendamisel oluliselt muuta, tuginedes dokumendile, mille on koostanud põhiseaduse koostanud organist erinev organ.

II osa artiklis 62 sätestatakse, et "mitte kedagi ei karistata surmanuhtlusega ega hukata". Siiski kärbitakse põhiõiguste selgituste artikliga seda piirangut ja sedastatakse, et surmanuhtlust võib kohaldada "sõja ajal või otsese sõjaohu korral", eeldatavalt Euroopa Liidu juhitavate operatsioonide puhul, samas kui kõik liikmesriigid on surmanuhtluse selliste asjaolude puhul tühistanud.

– Hartaga ei suurendata töötajate õigusi organiseeritud või kollektiivse tegevuse osas, nagu mõned on väitnud. II osa artiklis 88 sedastatakse, et töötajatel on kõnealused õigused “riiklike õigusaktide ja tava kohaselt”. Seda rõhutatakse põhiõiguste selgitustes, mis moodustab nüüd põhiseaduse osa, ja märgitakse, et kollektiivse tegevuse õigus kuulub ametiühingute õiguste hulka, mis on sätestatud Euroopa inimõiguste konventsiooni artiklis 11, mis on kõikidele liikmesriikidele juba siduv. Niivõrd kui II osa artikliga 112 võimaldatakse põhiõiguste piiramist liidu huvides, võivad mõned Euroopa Kohtu otsused ohustada edaspidi neid töötajate õigusi, mille eest on kaua võideldud ja mis on kehtestatud riiklikul tasandil. Sellisel kujul kaitstakse hartaga ilmselgelt tööandja õigust jätta tähelepanuta töötajate huvid, nii nagu ka töötaja streigil osalemise õigus, olenevalt riikliku tööõiguse sätetest.

– Tegelikult on Euroopa Liidu õiguste harta muutmine põhiseaduse alusel õiguslikult siduvaks seotud pigem võimu kui õigustega. Inimõiguste andmisel Euroopa Kohtu pädevusse on tohtu föderaalsete liitmisel võime, nagu näitab Ameerika Ühendriikide ajalugu. Seega võib liidu ülemkohus ehk Euroopa Kohus siseneda põhimõtteliselt igasse meie elu valdkonda.

9.9. EURO SAAB PÕHISEADUSLIKULT EUROOPA LIIDU VALUUTAKS

I osa artiklis 8 sedastatakse, et “liidu vääring on euro”. Põhiseaduse vastuvõtmise korral hääletavad kõik Euroopa Liidu liikmed riigi vääringu kaotamise ja euroga asendamise poolt ning on põhiseaduse alusel seda kohustatud tegema, kuigi praegusest 25 Euroopa Liidu liikmest kasutab 13 liikmesriiki endiselt riigi vääringut.

9.10. EUROOPA LIIDU LAIENDATUD LISAVOLITUSED

Põhiseadusega laiendatakse Euroopa Liidu volitusi õigusaktide loomisel, mis on ülimuslikud riikliku õiguse üle, rohkem kui 40 uues poliitikavaldkonnas või –küsimumes, ja seda lisaks 35-le Nice'i lepinguga kokku lepitud valdkonnale ja 19-le 1998. aasta Amsterdami lepingu käsitletud valdkonnale.

Põhiseadusega kaotatakse riikide vetoõigus enamiku küsimuste puhul. Euroopa Liidule üle antavate uute valdkondade hulgas on õiguskoostöö kriminaal- ja tsiviilküsimumustes, kriminaalmenetlusi, sanktsioone ja kuritegevuse määratlust käsitlevate õigusaktide harmoneerimine, piirikontroll, varjupaik ja sisseränne, kodanikukaitse, Euroopa Politseiamet ja Eurojust, energia, kultuur, üldist huvi pakkuvad teenused (s.o avalikud teenused), tõiuke- ja ühtekuuluvusfondid jne.

I osa artiklis 12 sätestatakse, et “liikmesriigid kooskõlastavad enda majandus- ja tööhõivepoliitikat III osas sätestatud korras, mille kindlaks määramine on Euroopa Liidu pädevuses.” Sellega antakse liidule ulatuslikud järelevalve- ja koordineerimisvolitused enda liikmete üle. Nende volitustega võimaldatakse Euroopa Liidule palju rohkem, kui on praegu võimalik olemasolevate Euroopa Liidu lepingute alusel, ning kõnealused volitused võivad hõlmata näiteks maksupoliitikat, riiklike kulutusi, pensioni- ja tööstuspoliitikat.

9.11. IDEOLOOGILINE PÕHISEADUS

Iga normaalse riigi põhiseaduses sätestatakse poliitiliste otsuste tegemise eeskirjad ja institutsiooniline raamistik. Põhiseaduses ei püüta käsitleda kõnealuste otsuste ideoloogilist sisu. See jäetakse poliitiliste vaidluste teemaks vasak- ja parempoolsete parteide vahel, mille puhul järgitakse põhiseaduses sätestatud otsuse tegemise eeskirju.

Euroopa Liidu põhiseadus on teistsugune. Sellega nähakse ette konkreetne majandussüsteem, mis põhineb äärmuslikul neo-liberaalsel ideoloogial, mis üritatakse põhiseadusliku kohustusena külge kleepida 450 miljonile eurooplasele.

Põhiseadusega muudetakse klassikalise *laissez-faire*'i põhimõtted ning kaupade, teenuste, kapitali ja tööjõu vabal liikumisel põhinev piiriülene vaba konkurents põhiseaduslikeks kohustusteks, mida institutsioonid rakendavad kehtestatud eeskirjade kohaselt ja mille pöörab täitmisele Euroopa Kohus. Samal ajal viib põhiseadusega ette nähtud riigiülese reguleerimise sanktsioon mõne riigi, näiteks Prantsusmaa, korporatiivsed valitsustavad üleeuroopalisele tasandile.

Põhiseaduses sätestatakse põhiseadusliku põhimõttena monetaarne majanduspoliitika Euroopa Keskpangale, mille ainuke volitus intressimäärade kehtestamisel ja eurosooni rahavaru haldamisel on hindade stabiilsuse tagamine, mitte majanduskasvu maksimeerimine, tööhõive soodustamine ega sotsiaalse ühtekuuluvuse edendamine.

Põhiseadusega soodustatakse avalike teenuste erastamist ja võimaldatakse sellise poliitika kohaldamist kolmandates riikides kaubandus- ja investeerimislepingute kaudu, mille Euroopa Liit sõlmib ühise kaubanduspoliitika raames.

Põhiseaduses sätestatakse ühe Euroopa Liidu eesmärgina “konkurentsitihe sotsiaalne turumajandus”, kuid ei esitata määratlust terminile “sotsiaalne turg”, mis on võetud Saksamaa põhiseadusest, ega sätestata midagi, mis osutaks millelegi muule kui konkurentsi maksimeerimisele. Kõnealuste Euroopa põhiseaduse lepingu ideoloogiliste eesmärkide ja väärtustega püütakse lükata ühiskonna poliitilised põhivalikud määratlemata tulevikku nii, nagu seda ei püüta teha mitte ühegi nüüdisaegse põhiseadusega.

10. ALTERNATIIV EUROOPA LIIDU PÕHISEADUSELE

KUI ÜKS VÕI MITU RIIKI LÜKKAVAD KAVANDATAVA PÕHISEADUSE TAGASI, JÄTKUB EUROOPA LIIDU PRAEGUNE ARENG 2003. AASTA NICE'I LEPINGU ALUSEL SELLISE HÄÄLETUSKORRAGA, MIS SÄTESTATI KÕNEALUSES LEPINGUS 27 RIIGIST KOOSNEVALE EUROOPA LIIDULE

Sel juhul oleks asjakohane vaadata üle Laekeni deklaratsioon, kutsuda uuesti kokku Euroopa tuleviku konvent, mis peaks olema demokraatlikum kui Giscard'i Euroopa Liidu riigi ülesehitajate esinduskogu, mis andis meile praeguse ebademokraatliku dokumendi, ning korraldada ehtne arutelu Euroopa rahvaste ja parlamentide vahel, et käsitleda sellist Euroopat, mida rahvas tegelikult tahab.

See Euroopa ei ole peaaegu kindlasti iseseisev riik ega supervõim, mida juhivad vähesed eliitpoliitikud ja –bürookraadid, ja kus Euroopa vanadel riikidel on põhiseaduse kohaselt alluvate piirkondade staatus. Tõenäolisemalt tahab rahvas elada Euroopas, kuhu kuuluvad koostööd tegevad iseseisvad demokraatlikud riigid, kellele Brüssel tagastab nende volitused, nagu soovitati algselt Laekeni deklaratsioonis, kuid mida Giscard'i tulevikukonvent täielikult eiras.

Tõenäoliselt on see Euroopa, kus riikide parlamentide ja valijate demokraatlikud õigused on taastatud ja kus meie mandri rahvastele taaskehtestatakse demokraatia, poliitiline enesemääratlus ja elanikkonna kõiki rühmi esindav valitsus.

Kogu Euroopa demokraadid peaksid saabuval perioodil ütleva „ei“ Euroopa Liidu põhiseadusele; “ei” Euroopa Liidu riigi põhiseadusele ning “jah” demokraatiale.